

LOS NATS NO HO HAVIEN VIST. L'AIGUAT DE SANT CINTO A LA CONCA MITJANA DEL GAIÀ

Josep Santesmses i Ollé

La nit del 17 d'agost de 1921, després de caure un fort temporal, el riu Gaia va baixar com mai ningú recordava. Deu ser la darrera gran riuada històrica de les que se n'ha guardat memòria per les grans destrosses ocasionades. Tal com era costum l'aiguat es va designar amb el nom del sant del dia: Sant Jacint. Popularment s'ha recordat com l'aiguat de Sant Cinto,¹ que serà com el referirem.

1. EL TEMPORAL

La descripció del temporal caigut el dia 17 d'agost de 1921 la trobem relatada i mesurada a la premsa de Valls, població situada a un extrem lateral del nucli dur de la tempesta, ja a la conca del Francolí. Les notícies publicades tres dies després² semblen indicar que la quantitat d'aigua caiguda cap a la conca del Gaià fou més important que a Valls. Tanmateix no tenim cap registre quantificat als pobles de la seva conca que ens pugui permetre mesurar-ho matemàticament. L'aiguat de Sant Cinto s'afegia a la llista d'aiguats històrics del segle XIX com per exemple el de Sant Bartomeu (24 d'agost de 1842), que afectà la conca d'Òdena, la Conca de Barberà, el Montsant i el Camp de Tarragona; el de Sant Mateu (21-22 de setembre de 1850), que se'n va emportar dues arcades centrals del pont vell del Francolí a Tarragona; i sobretot el de Santa Tecla del 23 de setembre de 1874, que abastà un territori molt ampli del litoral català, des de les Terres de l'Ebre fins a l'Empordà. Succeït quaranta-set anys abans del de l'any 1921 encara n'hi havia memòria viva. L'aiguat de Sant Cinto va tenir un escenari geogràfic més reduït que el de Santa Tecla, però a la conca del Gaià va ser d'una major im-

¹ Ja en les notícies del número del 20 d'agost, *La Crònica de Valls* denominà l'aiguat amb el sant del dia (Sant Jacint).

² En tenim referències als setmanaris vallencs de l'època: *Pàtria*, *Juventut*, *La Crònica de Valls*.

portància, d'un major cabal. Així ens ho indiquen les percepcions recollides en aquell moment, que hem trobat reflectides en la documentació consultada. Per exemple al setmanari vallenc *Pàtria* escriuen que: "Els més vells deien que ni per Sta. Tecla ni per S. Bartomeu, data de grans aiguats, havien presenciat una cosa semblant".³ I a *La Crònica de Valls* que: "Usando de una frase viva y gráfica que usaban nuestros antepasados, diremos que '*los nats no ho havien vist*'. Ni los que presenciaron *l'aiguat* de Santa Tecla". L'extensió de la tempesta sembla que a l'Alt Camp, no anà gaire més cap a l'oest de Valls. A Picamoixons per exemple no hi va ploure. Al contrari, com hem dit, que cap a l'est. Si a Valls hi queien 102 litres en un parell d'hores, a Casafort (Nulles) ja n'hi van caure 121. De Valls cap al Gaià s'incrementaren les destrosses. La premsa esmentava, a banda del Gaià, la crescuda del torrent de Bellavista que baixa per Puigpelat des de sota Alió, per anar a desguassar prop de Vallmoll al riu Francolí. A Alió l'aiguat es va endur un tros de carretera⁴ i a Puigpelat "arrencà i feu malbé uns 200 metres de la via amb el seu terraplè".⁵ El darrer tren procedent de Barcelona havia passat mitja hora abans.



□ El pont vell. Fons Família Sandoval.

³ *Pàtria*. Valls, 20.8.1921.

⁴ "Nulles ha quedat incomunicat amb Valls, doncs el camí que ens unia ha quedat intransitable del tot en la part que traspasa la rasa propera a Bellavista". *Juventut*, 20.8.1921.

⁵ *Pàtria*. Valls, 20.8.1921.



□ El pont vell de Vila-rodona.

Un altre factor que cal tenir present en la percepció de la magnitud de l'aiguat és l'hora que caigué, a partir de quarts de nou de la tarda-vespre, iniciat en claror de dia per acabar ja negra nit, al cap d'un parell d'hores. Posats en el temps d'aleshores, amb una il·luminació escassa dels carrers dels pobles, la impressió devia ser molt més contundent que si passés ara. La foscor incrementa les sensacions de por i de magnitud. En el cas de Valls cal pensar que el centenar de litres caigueren en un període curt, dues hores a tot estirar. A Valls i probablement a la major part de pobles va marxar la llum.⁶ Foscor i remor de l'aigua els esmentava el setmanari *Pàtria*: "Aviat fallà la llum i s'oí el bramul dels torrents que portaven riuada". Teresa Torredemer Robert, de Vila-rodona, que aleshores era una nena, ens explicava l'any 1993 que havent marxat la llum, a casa seva anaven amb espelmes. Al carrer els homes que van sortir per veure què passava i per mirar d'auxiliar les persones que vivien a llocs propers al riu com la Farga i la Molina, a les que per sort no els hi va passar res, malgrat que l'aigua negà els respectius edificis, també es van haver d'il·luminar amb espelmes. Podem imaginar l'escena entre els temors que la foscor amagava. Ens deia: "I aquella remor que es va sentir encabat: uuuuu! Però ningú... ves, qui es creia que havia d'anar a emportar-se el pont! [...] I llavors quan van dir d'aquell soroll, diu: ha caigut el pont. Ai! Tothom vam quedar esgarriats".⁷

⁶ Tres dies després a *Tarragona*, 20.8.1921, esmentaven que alguns pobles encara no havien recuperat l'electricitat: "La inundación del miércoles ha dejado sin luz a la poblaciones de Catllar, Vilabella, Secuita, Nulles y Argilaga. causando importantes desperfectos en la Central eléctrica, que tardarán unos días en poder ser reparados".

⁷ Conversa amb Teresa Torredemer Robert, gravada el dia 16 de setembre de 1993.

Al setmanari *Juventut*⁸ delimitaven el temporal des de quarts de nou fins a quarts d'onze i a la *Crónica de Valls* en més d'una hora.

A la *Crónica de Valls* descriuen així el desenvolupament de la tempesta:

Después de unos 3 meses de no caer una sola gota de agua, anteayer por la noche descargó sobre esta ciudad y su comarca, una tormenta, la más horrorosa cuantas hemos registrado desde que venimos escribiendo esta nota en este periódico. Durante todo el día 17, un fuerte viento del S. y S.E., fue acumulando grandes masas nubosas hacia el N. y enseguida de haber anochecido pudimos observar que en dicho cuadrante estaba descargando una terrible tormenta. Esta se veía cernida por el aire S. que continuaba soplando con violencia; en esta forma transcurrieron más de 2 horas, hasta que a eso de las 21 h. 30 m. el viento se llamó al N. y en pocos momentos la tempestad se precipitó sobre la ciudad. El agua cayó a torrentes durante más de una hora y el viento N. adquirió una fuerza extraordinaria, el relampagueo era incesante; calculamos en más de 30 las chispas que se producían por minuto, y teniendo en cuenta que des de las 19 h. hasta las 2 de la madrugada el relampagueo fue igualmente continuo, obtendremos la enorme cifra de más de 12.000 descargas eléctricas.⁹

És interessant veure la percepció del moment en determinar les causes de la riuada, més enllà de la raó primera que era l'aiguat caigut en poques hores. El mateix dia 19 d'agost, des les pàgines de *Tarragona* en un article signat per "Franco" es denunciava:

En los demás países son menos frecuentes estas calamidades, que arruinan al productor y le tienen en constante estado de alarma. La configuración de nuestro terreno desigual, y la falta de arbolado en las accidentadas montañas, son una de las causas de estas periódicas inundaciones. Cuando las faldas de los montes estaban cubiertas de bosques y las cumbres aparecían coronadas por frondosa vegetación, el agua quedaba retenida, aprisionada, entre la hojarasca y las raíces, y después de satisfacer los anhelos de la tierra, penetraba en el subsuelo, para formar estos lagos y estas corrientes subterráneas que unas veces van a parar al mar y otras vuelven a surgir sobre la superficie en forma de pozos artesianos. La codicia de gente sin conciencia ni patriotismo, y la tácita complicidad de un Estado en perpetua improvisación, despoblaron los montes de arbolado, dique providencial para evitar las inundaciones, y consecuencia de aquella labor bárbara e irracional, son los desastres que a menudo tenemos que lamentar. Lo más sensible es que tiene que sufrirlas la parte más sana del país, el laborioso e inocente labrador que cuando menos se lo figura y más confiado se halla, llega una de esas calamidades que le dejan

⁸ *Juventut*. Valls, 20.8.1921.

⁹ *La Crónica de Valls*, Valls, 20.8.1921.

arruinado y malogran el esfuerzo de su honrado trabajo. Pedir mayor previsión a los gobernantes, encarecer la repoblación de los montes, cosas son que podrían dar algún resultado en naciones mejor dirigidas. Pero en España lo conceptuamos tiempo perdido.¹⁰

2. VALORACIONS DE LES PÈRDUES

Totes les cròniques parlen de grans destrosses, ponts desapareguts, camins i carreteres tallades, camps de correu plens de rases, arbres arrancats, etc. Al diari *Tarragona* l'articulista "Franco" incidia en el tema amb un acusat sentit social relacionant el càlcul de les pèrdues en la producció agrària i el futur negre que amenaçava la pagesia.

Desde la Brufagaña, nacimiento del Gayá, al mar, los estragos afectan a una zona de unos cuatro kilómetros de anchura; zona que era el orgullo y la riqueza de la comarca, riente verjel de avellanos y huertas encantadoras.

Calculando en mil jornales los afectados por la inundación y en 5000 pesetas el valor de cada jornal, llegaremos a una suma pavorosa: a cinco millones de pesetas.

¿Pueden cargar los propietarios con esta calamidad inmensa, sin contar con que en muchos años no tendrán ingresos?

Téngase además en cuenta que la avenida no solo ha arruinado a los dueños de fincas. Una muchedumbre de arrendatarios, medieros o simples labradores, que sacaban el pan de las tierras devastadas, se encontrarán en la calle, abandonados, obligados a buscar trabajo en país extraño.

Se trata, pues, de un conflicto terrible, incalculable, que debe ser estudiado y resuelto por el Estado.

El Gobierno es el único que puede acudir en socorro de los infelices damnificados.

Unos cuantos millones representan poco para una nación que cuenta con recursos cuantiosos.

Desde estas columnas llamamos la atención de los representantes legales del país, diputados, senadores. Ayuntamientos, Prensa, para que hagan presión cerca de los Poderes públicos.

Se trata de un magno conflicto que debe ser tratado con la mayor urgencia.

Si nada se hace o queda reducido todo a palabras y promesas vanas, sin efectividad, las fértiles llanuras destruidas quedarán abandonadas, los labradores tendrán

¹⁰ *Tarragona*, 19.8.1921. Una tesi semblant la trobem desenvolupada a un article de la *Resclosa* núm. 1: RABADÀ I VIVES, David (1997). "El bosc i l'aigua al Camp de Tarragona". Els mateixos arguments els va desenvolupar a: (2006) "Bosc i aigua al Camp de Tarragona". *Paisatge, territori i societat a les terres de parla catalana. Actes del V Congrés de la CCEPC. Maó, 14, 15 i 16 d'octubre de 2005*. Valls: Cossetània Edicions, Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Institut Ramon Muntaner, Institut Menorquí d'Estudis.

que emigrar y la provincia y España se verán privadas de una importantísima fuente de prosperidad y riqueza.

Entendemos que sin dilaciones, que llevarían la desesperación a millares de hogares honrados y laboriosos, debe emprenderse la obra de reconstitución que reclamamos, eficazmente apoyada y dirigida por el Estado.

No hem trobat cap dada escrita que ens permeti avaluar si la collita del raïm en va resultar molt perjudicada. Possiblement no en excés, llevat dels casos on la destrossa hagués estat física en el terreny. Ens ho fa pensar dues coses, la data del temporal, quan encara el raïm no ha madurat, i les dades de producció del Sindicat Agrícola de Vila-rodona, la tercera collita que entrava al celler. Del 1919 al 1926 les quantitats de quilos de raïm entrat són aquestes:¹¹

1919	2.104.230
1920	2.748.428
1921	2.367.467
1922	2.519.788
1923	2.177.660
1924	1.507.552
1925	2.550.544
1926	1.746.857

Dades que no denoten una afectació greu en la collita si les comparem entre els anys esmentats, entre els quals sí que trobem unes reduccions importants els anys 1924 i 1926.

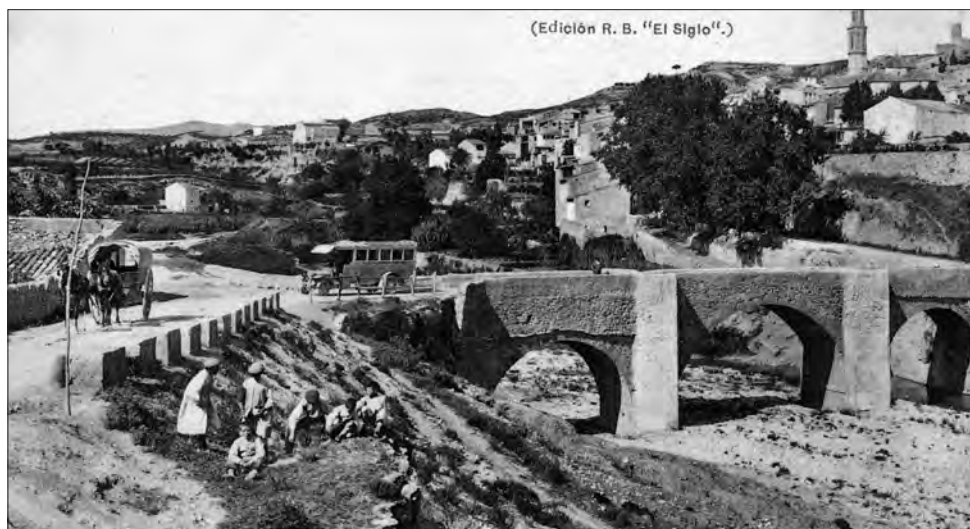
Més mal devia fer a la collita de les avellanes. Per exemple sabem que a Perafort l'aigua s'havia endut algunes avellanes primerenques.¹² O també que a primers de setembre el mar va retornar a la platja un gran quantitat de brossa —canyes i herbes— procedent de la riuada del Gaià, així com també moltes avellanes, que moltes dones van anar a recollir.¹³

Ens cal ara veure d'alguns pobles del Gaià mitjà o de la comarca de l'Alt Camp algunes dades que ens permeten una aproximació als efectes de l'aiguat de Sant Cinto, en la mesura que ha estat possible extreure de la documentació consultada, bàsicament actes municipals, premsa i bibliografia.

¹¹ SANTESMASÉS I OLLÉ, Josep (1996). *El cooperativisme agrari a Vila-rodona (1893-1939)*. Vila-rodona: Centre d'Estudis del Gaià, p. 97.

¹² *La Cruz*. Tarragona, 21.8.1921.

¹³ *Tarragona*, 2.9.1921.



□ El pont vell en una postal d'El Siglo.1914.

2.1. VILA-RODONA

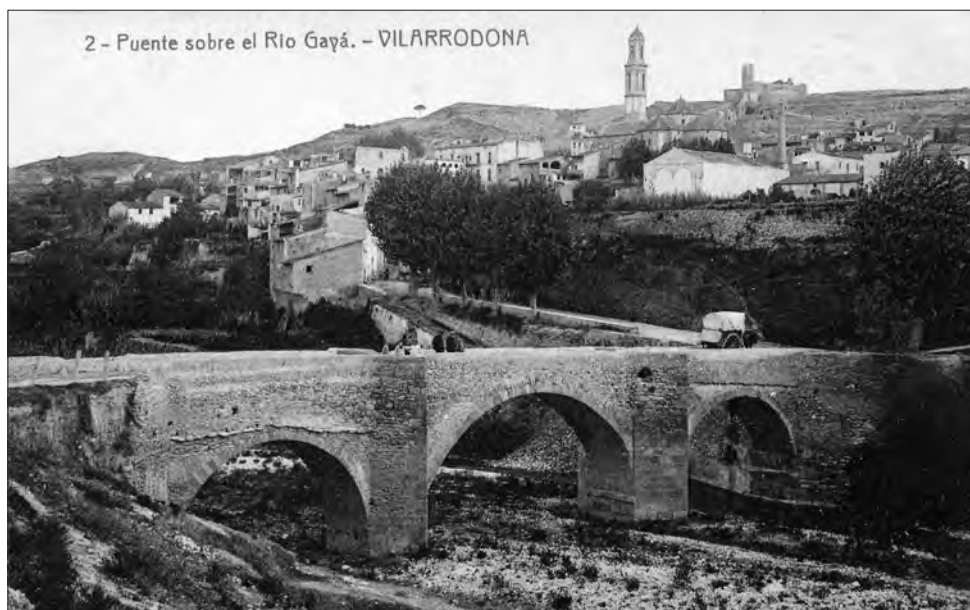
La Teresa Torredemer ens deia: "I l'endemà, no cal dir-ho, tothom cap a badar al pont", referint-se al pont d'entrada a Vila-rodona que s'havia emportat la riuada. Anar a badar, anar a comprovar les impressionants conseqüències de l'aiguat, de la riuada. Una dura realitat que calia abordar per mitigar o resoldre els problemes que es generaren. A Vila-rodona, de la nit al dia es trobaren sense el pont de tres ulls que durant segles havia estat el pas d'entrada al poble, per damunt del riu Gaià. La destrucció del pont la va relatar l'alcalde Ramon Busquets, en un escrit inclòs en un quadre que mostra una reproducció fotogràfica del pont antic. El text és el següent:

El día 17 de Agosto de 1921 día de San Jacinto, a las diez de la noche, a causa de un terrible temporal, fue arrastrado por la corriente este puente, que fue construido el año 1549. El temporal ademas de la perdida del puente, causó grandes desperfectos en los viñedos, huertas, acequia del riego, tubería de aguas potables, etc. etc. quedando la población en un estado deplorable.

Vilarrodona, 27 de Noviembre de 1921. El Alcalde Ramon Busquets.¹⁴

Precisament notícies aparegudes a la premsa tarragonina poc temps abans de l'aiguat ens indiquen que s'havien d'efectuar obres al pont. La més clara era la de *La Veu de Tarragona* que en un breu esmentava que havia estat aprovat el pressupost d'estudi i redacció del projecte

¹⁴ Agraïxo a la seva néta, Genoveva Busquets, la seva disposició per poder-ne fer una reproducció fotogràfica.



□ El pont vell en una postal de F. Gavalda. Ca. 1917.

de "reparació i axamplis del pont sobre el Gaià, en el ramal de Vilarrodona, per pressupost de 64.726 pessetes".¹⁵ En aquest sentit trobem una carta de Benet Marcet Trias¹⁶ dirigida a Pau Robert Rabadà¹⁷ en la qual feia referència al projecte d'eixamplament del pont vell. Era un senyal evident que el pont tenia algun problema i que probablement començava a quedar petit o estret. Benet Marcet escrivia:

Confirmando lo que te escribí el día 12, me place participarte que hoy 22 el Director de O.P. [Obres Públiques], según acaba de decirme ha mandado librar las 647,26 ptas. importe del presupuesto de gastos para el estudio del ensanche del puente de esa villa y, por lo mismo conviene que dentro de diez o doce días

¹⁵ *La Veu de Tarragona*. 26.6.1921.

¹⁶ Benet Marcet Trias era un advocat instal·lat a Madrid, on representava la Diputació de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya. La seva germana Conxita estava casada amb Adrià Rabadà Mayné de Vila-rodona. Sembla que periòdicament la visitava a Vila-rodona, sobretot a l'estiu durant la festa major, temps durant el qual es relacionava amb les amistats del seu cunyat, entre elles Pau Robert. Sovint havia fet gestions a Madrid per temes relacionats amb Vila-rodona.

¹⁷ Vila-rodoní, en aquell moment diputat provincial i de la Mancomunitat de Catalunya. Podeu veure el meu treball "Pau Robert i Rabadà. Petita biografia" a: SANTESMASES I OLLÉ, Josep (1996). *El cooperativisme agrari a Vila-rodona (1893-1939)*. Vila-rodona: Centre d'Estudis del Gaià, p. 241-259.

en que calculo que las pesetas estarán en la delegación de Hacienda de Tarragona, apretéis al Sr. Cavestany¹⁸ a fin de que ahora, que es tiempo a propósito, mande a esa, conforme tienen prometido al Sr. Maristany¹⁹ —en carta de 20 de Mayo que conservo en mi poder— al Ingeniero que ha de hacer el proyecto y que añadía sería otro del que les correspondría el servicio, por hallarse enfermo.²⁰

L'aiguat del 17 d'agost ho va canviar tot: va eliminar el pont subjecte de la reforma.

Les urgències posteriors a l'aiguat de la nit del 17 d'octubre les detallava el consistori presidit per Ramon Busquets reunit en sessió l'endemà mateix:

[...] para reparar en lo posible los desperfectos causados por el temporal ocurrido la última noche puesto que ha quedado incomunicada la población, careciendo esta de los medios más esenciales de vida, como son las aguas potables, de riego y su salida para otras poblaciones con objeto de verificar el transporte y provisión de alimentos, problema muy grave que conviene urgentemente remendar [...].²¹

Per tot això, s'acordava procurar un pas provisional damunt del Gaià i arreglar el camí de Vilardida per trobar una altra sortida al poble i procedir a la reparació de la canonada d'aigua potable que venia del costat del torrent de Rubió entre Aiguamúrcia i Santes Creus. I a més a més, per practicar "una medida sanitaria de la población procedería a la limpieza de aguas para no tocar las consecuencias de una infección". Aquesta darrera mesura s'havia de realitzar ràpidament per prestació personal dels veïns. Per altra part, l'endemà mateix de l'aiguat s'acordava nomenar comissions compostes per veïns "de buen celo" i regidors per treballar en resoldre els següents problemes: 1. ram de l'aigua; 2. arranament de camins; 3. fer gestions per construir un pont nou. En la següent sessió es constituïa una comissió formada per l'alcalde Ramon Busquets, per Pau Robert Rabadà, en aquells moments diputat provincial i consegüentment de la Mancomunitat i pel regidor Pelegrí Galofré perquè es desplaressin a Tarragona a veure el governador.²²

El pont que la riuada va derruir, segons conta la memòria tramesa, va quedar taponat per arbres que arrossegava l'aigua desbocada, formant com una mena de presa.²³ L'aigua embassada va ser la conseqüència que la Molina, molí situat a la banda oposada del poble, s'inundés i que els moliners haguessin de sortir per la teulada. També que a la Farga, situada a més d'un quilòmetre damunt del poble en un dels meandres que fa el Gaià, l'aigua emplenés tota la

¹⁸ Josep Cabestany era enginyer cap d'Obres Públiques de la província de Tarragona.

¹⁹ Francesc de Paula Maristany, diputat a Corts de la Lliga per la circumscripció de Solsona, l'any 1918, i per la de Valls-Montblanc el 1920.

²⁰ Documentació de Pau Robert. Carta de Benet Marcet, 22.7.1921.

²¹ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 18.8.1921.

²² Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 19.8.1921.

²³ Teresa Torredemer ens deia: "D'aigua d'amunt fa por, perquè va ser la que va fer embussar el pont. El pont com que fa aquells arcs, baixaven arbres, amb aquella remor que se sentia".

nau fins més amunt de les arcades que aguanten l'embigat de la teulada, arribant a uns 4 o 5 metres de terra.²⁴ El pont era el pas que necessàriament havien d'utilitzar els vila-rodonins per carretera, per desplaçar-se a qualsevol altra població.

Cal imaginar l'extraordinària força de la massa d'aigua acumulada que va desbocar-se riu avall quan va esfondrar-se el pont. Segurament per això les destrosses provocades per l'aiguat foren més importants. L'articulista "Franco" del diari *Tarragona* feia una síntesi dels danys que s'havien produït a Vila-rodonà:

Pueblos hay, que como Vilarrodona, que han visto desaparecer con las tierras, huertas y árboles, el puente que les comunicava con los demás, el acueducto que les surtia de agua, la línea eléctrica que les proporcionaba luz y fuerza. Sin ninguno de estos elementos, necesarios a la vida de las personas y de la industria y agricultura, abandonados de todo el mundo, sin que los que pueden y deben acudir en su auxilio presten atención a sus voces angustiadas, yacen en el mayor desamparo, entregados a sus débiles y escasos medios.²⁵

A part de la desaparició del pont cal contemplar les destrosses que l'aiguat va provocar en les terres de conreu. Conscients i percebuts de les malvestats dels aiguats a les terres al terme municipal de Vila-rodonà l'Ajuntament acordava:

[...] en virtud de la total perdida de fincas y perjuicios causados en las que no desaparecieron consecuencia del último temporal se acordó interesar a los parlamentarios que representan la provincia presenten a las Cortes un proyecto de ley encaminado a que el Estado excluya en la parte correspondiente de contribución a los propietarios que perdieron sus fincas y condone por un numero determinado de años la contribución de los predios damnificados, o aplicando para ello si posible fuere la actual ley de contribuicones y de ser factible, se destinen cantidades con cargo al capitulo correspondiente del Presupuesto nacional para indemnizar los daños particulares o bien obtener un anticipo reintegrable para proceder a la reconstitución de las fincas asoladas que sin estos auxilios es imposible ponerlos otra vez en condicones de cultivo quedando del todo abandonada la agricultura de la comarca.²⁶

És a dir, es demanava la condonació de la contribució i ajudes per reconstituir les finques afectades.

²⁴ Avui encara és visible la marca de l'aigua. Vaig tractar el darrer període productiu de la Farga a "Els darrers temps de la Farga de Vila-rodonà. 1863-1921", a: *Els treballs i el món del treball al Penedès. Actes del III Seminari d'Història del Penedès*. Edició a cura de Ramon Arnabat. Institut d'Estudis Penedesencs (2007).

²⁵ *Tarragona*, 24.8.1921.

²⁶ Actes municipals de Vila-rodonà. Sessió del 26.8.1921.

2.2. EL PONT D'ARMENTERA

El diari *Tarragona* el dia 19 deia que al Pont "no han quedado ni huertos ni viñas". L'alcalde va enviar el següent telegrama al governador civil:

Horrorosa tormenta acaba arrasar por completo término municipal y carreteras, calculándose las pérdidas en quinientas mil pesetas. Se solicita auxilio para su reparación de los poderes públicos.²⁷

Segons les actes municipals del Pont d'Armentera²⁸ del dia 23 d'agost, una paret que restava en molt mal estat d'una casa de Jaume Cuadros del carrer Calvari va propiciar la inundació de les cases del davant. En la visita efectuada per l'"ingeniero jefe de obras públicas" s'havia acordat posar-hi remei donant sortida a les aigües. Però això no era pas el més greu de la situació creada. Aquell mateix dia s'acordava suspendre les festes que s'havien de celebrar els dies 1 i 2 de setembre. Les raons adduïdes eren clares: la catàstrofe del temporal que havia "sembrado de miseria en esta población". Per aquesta mateixa causa es faria un expedient per demanar la condonació de les contribucions rústiques. Els danys causats per la riuada eren valorats en 500.000 pessetes. El dia 30 es donava compte d'un donatiu de 4.500 pessetes de la família Prats Cunillera, Salvany i Puig. L'ajuntament del Pont el dia 9 de setembre feia una aportació a la subscripció oberta per la Diputació per socórrer els damnificats de la riuada del 17 d'agost.

L'aiguat es va encadenar amb una crisi d'una de les indústries tèxtils del Pont, la del Sr. Ignasi Esteve situada al barri de la Planeta. Durant la sessió del 20 de setembre es va presentar a l'ajuntament una nombrosa munió d'obers presidits pel president de la "junta obrera" Josep Cardó Mercadé per demanar accions encaminades a procurar la represa del treball a la fàbrica del Sr. Esteve, a la qual en aquells moments només hi treballaven 10 o 12 homes. Les diligències efectuades davant l'empresari van resultar infructuoses. El producte que fabricava havia sofert una forta davallada en les demandes i a més en tenia el magatzem ple, per un valor de més de cinquanta mil duros. L'ajuntament va quedar conformat amb la resposta de l'industrial.

L'ajuntament pontorrí va enviar comunicats al governador i als caps d'Obres Públiques de Tarragona i Barcelona (Mancomunitat) indicant que "horrorosa tormenta acaba arrasar termino, carreteras y casco [...]" i demanant els ajuts pertinents. L'aiguat va destruir sis quilòmetres de carretera i havia posat en perill el pont.²⁹

²⁷ Tarragona, 19.8.1921.

²⁸ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Llibres d'actes municipals del Pont d'Armentera, 1920-1921 i 1921-1922.

²⁹ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Llibre de "Registro de comunicaciones" de l'ajuntament del Pont d'Armentera.

La premsa val·lenca d'una setmana després començava a tenir més notícies de les destrosses de la riuada. *La Crónica de Valls*³⁰ començà a deixar veure quins eren els motius per entreveure un futur de misèria:

En Pont de Armentera, además de quedar todas las carreteras y caminos intransitables, fueron destruidos todos los canales de riego y acequias, viéndose convertidos los mejores terrenos de cultivo en áridos pedregales; en los demás terrenos, que por ser más accidentados, no sufrieron, al parecer, tan graves daños, han sido arrasadas las cosechas. El cementerio sufrió el derrumbamineto de uno de sus muros de contención en casi toda la extensión del mismo. La corriente del Gayá en Pont de Armentera superaba en cuatro metros de nivel a la alcanzada en el temporal de Santa Tecla.

La comparativa amb l'aiguat de Santa Tecla en les proporcions que anomenava *La Crónica de Valls*, si són certes són molt contundents. Hi ha una altra valoració feta des del setmanari *Pàtria*:³¹

Hom calcula que si la tempesta s'hagués congriat en el naixement del riu, algunes poblacions com Pont d'Armentera haurien desaparegut.

2.3. QUEROL

Sembla que l'aiguat va caure de Querol en avall. Malauradament les actes municipals de Querol d'aquest període són d'una nul·litat informativa total. Simplement es dediquen a relatar que s'ha convocat la sessió, que han aprovat l'acta anterior i que han llegit els butlletins i les disposicions oficials. Res més, una darrera l'altra. Tanmateix alguna cosa va passar arran de l'aiguat. De fet el dia 21 la premsa comunicava que encara no s'havia establert comunicació amb el poble, el mateix dia que ja s'havia restablert amb el Pont d'Armentera. Segons deia la premsa "las obras destruidas necesitan de una reparación que no es posible llevarla a cabo provisionalmente", i segurament la raó era que del Pont d'Armentera fins a Querol havien quedat destruïts tres importants obres de fàbrica i alguns terraplens de la carretera.³² Segons *la Crónica de Valls* es tractava de tres ponts.³³

2.4. SANTES CREUS I AIGUAMÚRCIA

Malauradament les actes municipals del municipi d'Aigumúrcia no registren res de l'aiguat de Sant Cinto. Poca documentació, per no dir gens, es conserva d'aquell període en relació als acords adoptats per l'ajuntament en les sessions. Per la premsa podem saber que l'aiguat va afectar de manera seriosa el monestir de Santes Creus. El diari *Tarragona* informava que:

³⁰ Del 27.8.1921.

³¹ Del 27.8.1921.

³² *Diario de Tarragona*, 21.8.1921.

³³ *La Crónica de Valls*, 20.8.1921.

El tremendo aguacero inundó la Iglesia, ambos claustros, el palacio real y la bodega, ocasionando desperfectos y derrumbamientos de importancia que es indispensable reparar inmediatamente y a toda costa si es que de veras se desea la conservación de aquellas magníficas edificaciones.

El mateix diari recordava que feia escassament un mes que els monestirs de Poblet i de Santes Creus havien estat declarats monuments nacionals.

La Comissió Provincial de Monuments tot just passat l'aiguat es va dirigir al govern demanant els recursos per reparar les destrosses.³⁴

Sabem també per la premsa de la preocupació local pel monestir. El dia 22 d'agost "una nutrida comisión de vecinos y autoridades" acompanyats pel diputat provincial, el valencianós Josep Montserrat Cuadrada, es va entrevistar amb la Junta Provincial de Monuments. La Comissió de Monuments havia enviat un detallat informe al director general de Belles Arts de Madrid exposant la importància dels desperfectes ocasionats per l'aiguat. També la dita comissió havia enviat un mestre d'obres a Santes Creus perquè amb l'ajuda d'auxiliars es procedís a la neteja de les dependències negades i als apuntalaments necessaris. I al mateix temps l'arquitecte-conservador efectuava un dictamen.³⁵ Se'n parlà també a una sessió de la Diputació. Pere Lloret era contundent en les demandes i en la valoració del seu estat i de la manca de cura que l'Estat hi tenia:

[...] denuncia que el Monasterio de Santos Creus a consecuencia de las últimas inundaciones amenaza inminente ruína; que se ponga en conocimiento del ministerio y Dirección correspondiente, y que en vista del abandono en que tiene el Estado dicho Monasterio y el de Poblet se pida sean entregados á la Mancomunidad para su conservación.³⁶

Per altra banda tenim, per sort, la informació recollida per Eufemià Fort i Cogul al seu treball sobre el període posterior a l'exclaustració a Santes Creus.³⁷ D'aquesta manera descrivia els efectes de l'aiguat:

Una allau sobtada d'aigua entrà al monestir i envaí l'església, inundà els claustres i assolí un nivell considerable a la part baixa del Palau Reial, del celler i d'altres dependències que arribaren a perillar. La conseqüència immediata i més baladrera fou la quantitat enorme de fang que es diposità arreu, i que costà molt d'esforç de treure. També afectà seriosament algunes edificacions, perquè rebentà espectacularment almenys per dos llocs les parets del Palau Reial. Al claustre anterior hi hagué alguns esfondraments on hi havia buits d'enterraments, i el corrent d'aigua

³⁴ *La Cruz*. Tarragona, 21.8.1921.

³⁵ *La Cruz*. Tarragona, 23.8.1921.

³⁶ Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona. Actes.

³⁷ FORT I COGUL, Eufemià (1972). *Santes Creus de l'Exclaustració ençà*. Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

produí una petita escampadissa d'ossos humans, que foren immediatament recollits i sepultats de nou.

També la premsa val·lenca reflectia petites anècdotes:

De lo ocurrido en Santas Creus dará idea el hecho de haberse convertido en barranco el huerto llamado de los frailes. En la plaza se recogieron millares de gorrones ahogados.³⁸

D'Aiguamúrcia en deia la premsa que:

En Aiguamurcia el agua llegó hasta el tejado de un molino de harina, llevándose aperos de labranza, ganado y salvándose milagrosamente el matrimonio y un hijo que allí vivían.³⁹

2.5. BRÀFIM

A la part sud del poble, el veïns Jaume Mateu Torné, Francesc Navarro Porta, Ricard Cristià Muntalà i Josep Andreu Valldosera van haver de fer una rasa al mig de la carretera per tal de derivar les aigües que la carretera retenia en forma de pantà i que amenaçaven d'inundar les cases d'aquella part de poble. L'Ajuntament presidit per l'alcalde Pere Busquets va fer una instància a la Mancomunitat de Catalunya, titular de la carretera, per tal que posés solució al problema que es creava quan plovia fort.⁴⁰ En la visita del director general d'Obres Públiques l'Ajuntament manifestava que es va rebre el representants del govern "con agrado" manifestant que "los daños ocurridos—salvo los que son naturales en estos casos de tremendas lluvias— eran insignificantes".⁴¹

2.6. ALIÓ

A Alió la carretera va quedar tallada en tots dos sentits.⁴² Un veí del poble en veure el panorama després de l'aiguat exclamava: "Más vale lo que se ha llevado que lo que queda". Prop del pont l'aigua va obrir un barranc a través de la carretera i un altre prop del Sindicat.⁴³

2.7. VALLS

A Valls, al carrer de la Marsala l'aigua va entrar a les cases fins a una altura de cinc i sis pams, on es va ensorrar el sostre d'una casa amb els seus habitants dins. Al Portal Nou també

³⁸ *La Crònica de Valls*, 27.8.1921. Amb iguals paraules ho havia recollit el diari *Tarragona*, 19.8.1921.

³⁹ *Tarragona*, 19.8.1921.

⁴⁰ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Bràfim, 1921-1922. Acta del 26.8.1921.

⁴¹ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Llibre d'actes de l'Ajuntament de Bràfim, 1921-1922. Acta del 7.9.1921.

⁴² *Juventut*, 20.8.1921.

⁴³ *La Crònica de Valls*, 20.8.1921.

❑ La via del tren per la zona de Puigpelat descarnada per l'aiguat del 17 d'agost de 1921. Fotografia: Lluís Jané Moragas. Arxiu Municipal de Valls / Lluís Jané Moragas.



s'inundaren algunes cases. Diuen les cròniques periodístiques que una vegada passada la tempesta van aparèixer molts ocells morts que algunes persones recolliren: "Home hi hagué qui s'emportà a sa casa algunes dotzenes de tals aucellets".⁴⁴ Es citaven alguns indrets on l'aigua de les torrentades havia fet mal: l'hort de la Salut, l'hort de la Bandereta⁴⁵, Mas Miquel on s'emportà "l'entoldat de refresos". Va desaparèixer el pont de la torrentera de la font d'en Bosch i també es va emportar part del pont dels Molins i es va esquarterar el pont dit de la Diega a la carretera de Montblanc.

2.8. PUIGPELAT

El poble de Puigpelat va quedar aïllat per l'aiguat com a resultat d'haver quedat interceptat per dos o tres llocs el camí que els unia a la carretera d'Alcover a Santa Creu de Calafell.⁴⁶ L'aigua acumulada tocant a la via del tren, que baixava de la partida de l'Hospitalet, no podent-la engolir l'embornal, va sobreixir per damunt de la via i s'emportà un tram d'uns 250 metres llençant vinyes enllà els rails i la terra del terraplè que tenia uns deu metres d'alçada. L'endemà mateix una brigada de treballadors es va posar a reparar els danys.⁴⁷

⁴⁴ *Juventut*, 20.8.1921.

⁴⁵ Segons escrivia Miquel Trenchs l'aigua del torrent de Mas Miquel per entrar a l'hort de la Bandereta havia hagut de saltar una paret de quatre metres d'alçada. TRENCHS I MESTRE, Miquel (1984). "Notes sobre la climatologia valenciana". *Quaderns de Vilaniu*, núm. 6. Valls: Institut d'Estudis Vallencs.

⁴⁶ *Pàtria*. Valls, 27.8.1921.

⁴⁷ *Juventut*, 20.8.1921.

La reparació dels camins veïnals destruïts i intransitables a causa de l'aiguat l'Ajuntament va acordar fer-la mitjançant prestació personal dels veïns ja que el municipi no comptava amb recursos per afrontar les despeses. També s'acordà procedir a la reconstrucció del dipòsit de l'aigua, la font, els rentadors i l'abeurador, destruïts per l'aiguat. Es demanava una subvenció dels fons provincials.⁴⁸

2.9. VALLMOLL

A Vallmoll "las aguas tenían tal fuerza que arrasaron todas las huertas que Vallmoll cultivaba en las laderas del barranco, de las cuales no queda señal alguna, llegando al nivel de las mismas al pasar por el puente de Vallmoll, a 3 metros por encima de la carretera".⁴⁹ Van quedar destrossades les baranes del pont de la carretera.⁵⁰ Van quedar malmeses les sèquies de rec i molts camins que calia arreglar amb urgència ja que si no, no es podria veremar.⁵¹

3. GESTIÓ POLÍTICA

3.1. GESTIONS A TOTES BANDES

Davant del desastre de l'aiguat de Sant Cinto, els contactes i els comunicats entre diversos organismes públics varen ser la norma, molt sovint en forma de telegrama. Dels ajuntaments al govern civil, del govern civil als Ministeris de Foment i Governació, de l'Ajuntament de Tarragona a l'enginyer cap d'Obres Públiques i al diputat a Corts Francesc de Paula Maristany, del president de la Diputació al ministre de Governació, al president del Consell de Ministres i al president de la Mancomunitat de Catalunya, etc. Cal constatar la presència al llocs afectats del cap d'Obres Públiques de la província Josep Cabestany i de les gestions que realitzà per subvenir les més urgents necessitats de reparació de les comunicacions tallades, com també les visites que efectuà el diputat a Corts pel districte Valls-Montblanc Francesc de Paula Maristany.

3.2. LA DIPUTACIÓ

Les destrosses ocasionades per l'aiguat de Sant Cinto no podien deixar indiferents les administracions més properes com ara la Diputació Provincial de Tarragona. El *Diario de Tarragona* del dia 23 d'agost informava d'una reunió celebrada a la Diputació el dia 22. La transcripció de la notícia ens serveix per entendre les formes d'actuació vinculades naturalment a les articulacions polítiques i administratives i als sistemes de comunicació i de relació de l'època:

⁴⁸ Arxiu Comarcal de l'Alt Camp. Actes de l'Ajuntament de Puigpelat. Acta del 28.8.1921.

⁴⁹ *Diario de Tarragona*, 21.8.1921.

⁵⁰ L'esmentat pont se l'havia endut l'aiguat de Sant Mateu l'any 1853. CAVALDÀ I TORRENTS, Antoni (1983). *El llibre de Vallmoll*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, p. 45-46.

⁵¹ *Diario de Tarragona*, 27.8.1921.

Reunidos el presidente de la Diputación, don Anselmo Guasch, los diputados provinciales señores Lloret, Montserrat, Robert y Saludes, alcaldes de Aiguamurcia, Vilarrodona y Puigpelat, Ayuntamiento de Valls representado por el señor Montserrat Cuadrada, párrocos de los respectivos pueblos y comisiones Sindicatos y vecindario en el Palacio Provincial, han acordado pasar a saludar al señor gobernador civil y hacerle presente, ante la magnitud de la catástrofe producida por el temporal de aguas del pasado miércoles, que estima de urgencia se envíen al ingeniero jefe de Obras públicas los fondos que pida para el inmediato arreglo de las vías de comunicación del Estado, autorizando también para que pueda, dentro de un criterio prudencial, auxiliar a los Municipios en el arreglo de algún camino vecinal, cuyos desperfectos son de tal naturaleza, que están fuera de las posibilidades de los pueblos.

Si el Gobierno no acude en auxilio de las comarcas damnificadas, los restos de las cosechas y las que no han sido perjudicadas no podrán aprovecharse por falta de comunicación.

Al propio tiempo estiman los presentes que urge que el Gobierno envíe un delegado para examinar y formar una verdadera estadística de los perjuicios que el temporal ha ocasionado a la propiedad, para que sirva de base a la indemnización que se solicitará oportunamente de los poderes públicos.

El Sr. Montserrat recibió a la comisión con la exquisita amabilidad que le caracteriza y dijo que, durante su interinidad, gustoso secundaría todas las iniciativas y gestiones de los pueblos que había teleografiado al Gobierno, de acuerdo con el señor ingeniero jefe de Obras públicas, pidiendo el inmediato envío de fondos, en cantidad suficiente, para poder acudir prontamente al arreglo de los desperfectos en las vías públicas.

La misma comisión visitó al dignísimo ingeniero jefe de Obras públicas de la provincia, señor Cabestany, para darle las gracias por el interés que ha mostrado en favor de los damnificados y no encontrándose en Tarragona lo hicieron a don Juan Alonso.

Por la tarde se reunieron con el alcalde en el Ayuntamiento, en cuya entrevista trataron de mejorar la triste situación de los perjudicados.

Uns dies després, el dia 26, el president de la Diputació Anselm Guasch convocava una assemblea en la que hi assistien entre d'altres el senador Albert Dasca, els diputats a Corts Nogués i Figueroa, els diputats provincials Prat, Avellà, Llecha, Serres, Canivell, Palau, Montserrat, Potau, Lloret, Robert, Solanes i Folch; els alcaldes de Tarragona, Alió, Altafulla, l'Arboç, el Catllar, Montferri, la Nou, el Pont d'Armentera, Puigpelat, Querol, la Riera, Salomó, Tamarit, Vilaverd, Valls, Vilabella i Vila-rodona. Entre moltes intervencions hagudes en el debat Pau Robert va exposar l'estat ruïnós en el que havien quedat els pobles de la conca del Gaià i incidí en les calamitats de Vila-rodona, sense pont, sense aigua, sense llum i que:

Es preciso que los parlamentarios de la provincia constituyan fuerte bloque para obtener auxilio para tantas desdichas, restablecer las vías de comunicación, librarnos de las cargas directas e indirectas y cuantos medios de auxilio les sugiera, éste será el agradecimiento de los damnificados y así lo espera con verdadera convicción, no un nuevo engaño que sufra el pueblo.⁵²

El president de la Diputació va manifestar que:

La acción de obras públicas está encargada al dignísimo ingeniero jefe señor Cabestany, quien ha invertido ya, bajo su responsabilidad, cantidades en el arreglo urgentísimo de carreteras y puentes, y a quien se han librado después 25.000 pesetas, habiendo pedido seguidamente 55.000 para atender a obras de momento, además de que el personal técnico a sus órdenes está formulando proyectos de obras destruidas que alcanzarán a 400.000 ó 500.000 pesetas.⁵³

D'aquesta assemblea en van sortir unes conclusions que eren com un full de ruta per afrontar les actuacions futures. Les transcrivim:

Primera. Telegrafiar al ministre de Foment que es digni visitar als llocs perjudicats, i en cas de no ésser possible, que faci venir el director general d'Obres Públiques.

Segona. Recabar del mateix ministre la tramesa immediata de les 55.000 pessetes demanades per l'enginyer en cap d'Obres Públiques per a reparació de les vies de l'Estat que són urgents, i que també es procedeixi el més aviat possible a la reconstrucció dels ponts i obres de fàbrica destruïts, fent, tot plegat, un pressupost de més de 400.000 pessetes.

Tercera. Demanarà la Mancomunitat de Catalunya que procedeixi de seguida, com té acordat, a l'adob de les vies de comunicació interrompudes que li pertanyen, que presti el seu decidit concurs a la reparació de camins rurals, ponts, sèquies i altres obres de caràcter municipal que els ajuntaments es troben impossibilitats d'atendre, trametent amb la major urgència el seu personal tècnic per a l'estudi d'aquelles obres.

Quarta. Obrir una subscripció que encapsalarà la Diputació amb 20.000 pessetes, dirigint-se a tots els ajuntaments de la "provincia", interessant-los de subscriure's per la major quantitat possible i recabar de llurs administrats que contribueixin també personalment a la subscripció, creant per a fomentar-la Junes locals, compostes de les autoritats, representants de les societats dels pobles i majors contribuents.

Cinquena. Interessar dels parlamentaris que representen la "provincia" que presentin a les Corts un projecte de llei per tal que l'Estat condoni, per un nombre

⁵² Tarragona. 27.8.1921.

⁵³ Ídem.

determinat d'anys, la contribució dels predis damnificats, o aplicant, per això, si fós possible, l'actual llei de contribucions i d'ésser factible es destinin quantitats amb càrrec al capítol corresponent del pressupost, per a indemnitzar els perjudicis particulars o obtenir un avenç reintegrable per a procedir a reconstruir les finques arrasades, ja que sense aquests auxilis és impossible posar-les altra vegada en condicions de conreu, quedant del tot abandonada l'agricultura de la comarca.

Sisena. Interessar dels parlamentaris actives gestions prop del Govern perquè s'activin els projectes dels aiguamolls⁵⁴ de les conques superiors dels rius Francolí i Gayà, únic mitjà d'evitar catàstrofes com l'actual, fent extensiva la petició quant a les rases i ponts, tant de les carreteres de l'Estat com de la companyia del ferrocarril de M. Z. i A., que per la seva insuficiència han contribuït a augmentar els mals causats.

Setena. Crear una Comissió executiva encarregada de portar a terme aquests acords. Formaran aquesta Comissió el president de la Diputació, diputat a Corts de Tarragona-Reus-Falset i de Valls i Vendrell i els diputats per Catalunya senyors Montserrat, Robert, Folch, Prat, Avellà, Solanes, Lloret i Canivell.

Una de les primeres accions que va realitzar la comissió nomenada, en la qual hi havia el diputat provincial i de la Mancomunitat el vila-rodoní Pau Robert i Rabadà,⁵⁵ va ser redactar un manifest que transcrivim a continuació:

Als habitants de les comarques tarragonines

Un fet, que ha portat la consternació a una de les nostres més florecients encontrades, ha ocorregut la setmana passada; el flagell d'un aiguat, com no en recorda cap altre l'actual generació, ha convertit en camps de desolació els que poques hores ans eren l'esperança i el goig de la nostra honrada pagesia i l'admiració de vianants que no es cansaven d'alabar la laboriositat conciençada dels conreuadors.

Víctima de l'imponent aiguat ha estat tota la comarca compresa des de les escarpades muntanyes de Querol fins a les planúries de Altafulla, essent els pobles i termes més perjudicats els que fertilitza, en temps de calma, el riu Gayà, quedant convertits, finques i carreteres, camins i acèquies en immunds camps de llot, havent

⁵⁴ No sabem si el document original era en català o en castellà. Possiblement en castellà. En la versió castellana el mot "aiguamolls" es converteix com a "pantanos", paraula més ajustada en el sentit de "presa" o "pantà" que reté l'aigua del riu, cosa que en aquells anys havia sortit diverses vegades com a projecte de futur. Al Francolí per fer-lo a l'estret de la Riba i al Gaià al Gorg Negre de Querol. El que es pretenia amb la construcció dels esmentats pantans era evitar els danys de riuades similars i aprofitar l'aigua per a reg i ús de boca, amb uns plantejaments molt ambiciosos per l'aigua que porta el Gaià.

⁵⁵ Pau Robert i Rabadà havia estat elegit diputat pel districte Valls-Montblanc el juny de 1921, en una candidatura de coalició nacionalista-republicana formada també per Josep Montserrat Cuadrada i Manuel Potau Grau que va resultar guanyadora. L'altre diputat elegit de la candidatura perdedora fou el carlí Joaquim Avellà Guàrdia. Pau Robert tenia militància republicana.

desaparegut, per l'imponent torrentada, plantes i arbres i fins edificis, amb les cullites pendents que havien d'ésser el fruit encoratjador de propietaris i treballadors.

Davant de tanta desolació, que sols amb pinzellades tràgiques podria descriure's, no pot permanèixer indiferent l'opinió pública, i és d'esperar que, en justa correspondència a lo fet pels avui perjudicats altres vegades, s'avivarà el germanívol sentiment de simpatia de tots els habitants dels pobles tarragonins i s'acudirà a socorre, dintre dels mitjans possibles, tanta necessitat com el flagell ha produït.

Per a encausar aquests enlairats sentiments, que indubtablement es despertaran en el nostre poble, ha pres l'iniciativa la Diputació provincial, fent-se una vegada més ressò de les necessitats dels afligits, i convocats que han estat tots els elements representatius del país a una assemblea, magna que ha tingut lloc avui, amb gran entusiasme i fervor inusitat, han pres diferents acords, uns dirigits a obtenir dels Poders públics l'obligada col·laboració i eficaç ajuda, a quin efecte, gràcies a gestions fetes, s'han rebut ja quantitats, esperant-se'n d'altres, per a poguer normalitzar lo més convenient de les vies de comunicació que a l'Estat pertanyen; altres per a alcançar, també, el concurs en personal i en diners de la Mancomunitat de Catalunya, entitat que, indubtablement, respondrà a l'alta representació que ostenta, i, finalment, dintre de la seva possibilitat, també la Diputació acoblarà el seu esforç als aludits i contribuirà tan generosament com li pertoca aliviar tan greus mals i la situació dels pobres afligits.

Un mitjà més de col·laboració s'han proposat els reunits, amb la fundada esperança de que no ha de mancar-los-hi, i és aqueix l'auxili de tots els Ajuntaments de la província i el dels respectius veïns. Importants esperem que seran les quantitats que podran reunir-se de l'Estat, la Mancomunitat i la Diputació; mes són tan numerosos els mals a remeiar, que sense l'intervenció directe de l'acció pública, quedaria ben lluny, no de solucionar-se, més ni sisquera d'aminorar-se el gran conflicte. Per això és que ens dirigim a tots els Ajuntaments tarragonins pregant-los-hi corament que cada ú, en la mida dels seus possibles, acordi en la primera sessió que celebri destinar una quantitat a la subscripció pública que encapaçalen les entitats abans mentades i que no li limitin la seva acció en aquest comès oficial, sinó que, dirigint-se als seus administrats, sàpiguen fer-los hi arribar al cor el clam dels seus germans, demanant-los-hi que destinin individualment algunes quantitats a engrossar la recaptació, en la seguretat que els favorecuts sabran agrair-los-hi, com des d'ara ho fa aquesta Comissió executiva.

A tots ens dirigim, doncs; als habitants de les riberes baixes de l'Ebre, que força vegades han sentit paregut assot; als de las encontrades altes de la regió gandesana que ben palesament tenen demostrada la seva noblesa i bons sentiments; als dels escarpats turons del nostre bell Priorat i comarca falsetana, quin bon cor i grans energies no ha pogut assecar l'aplanador desastre dels seus camps; als del formós camp de Tarragona, floró de riqueses i exhuberència de cultius en lloc igualats; als de la Conca de Barbará i Segarra, que justament son els que des dels seus turons

poden veure l'immensitat del dany i finalment als de les veïnes regions de Valls i Vendrell que ben poc han de voler escoltar per no sentir els ais de dolor de tanta desolació, Vullau, doncs, respondre tots a la nostra crida, puig fareu una bona obra de la que els nostres germans vos en seran eternament grats.

Tarragona 26 agost 1921.

La Comissió executiva: *Anselm Guasch*, president de la Diputació.—*Julia Nougués*, *Josep Nicolau* i *Marqués d'Argüeso*, diputats per la Circumscripció.—*Francisco de P. Maristany*, diputat per Valls.—*Lluís Figuerola*, diputat per Vendrell.—*Josep Monserrat*, *Pau Robert*, *Emili Folch*, *Josep Prat*, *Joaquim Avellà*, *Manel Solanes*, *Pere Lloret*, *Francisco Canivell* i *Ramón Vidiella*, diputats provincials.

A mitjan setembre es reunia la comissió per fer un repartiment entre les peticions rebudes des ajuntaments, amb els fons procedents de la subscripció que s'havia obert. En concret es donaven ajuts als ajuntaments següents:

- Aiguamúrcia. 1.400 ptes. per a la reparació de la Casa Comunal i per arreglar camins de Santes Creus a l'Albà i a les Pobles.
- Querol. 775 ptes. per arreglar les fonts públiques i el rentador.
- La Riera. 1.445 ptes. per arreglar camins.
- Vila-rodona. 1.700 ptes. per adquirir tubs de ferro per reparar la conducció de l'aigua potable al torrent de Rubió, construir un mur al camí de la Farga i arranjament del cementiri.

La comissió demanava als ajuntaments del Catllar, el Pont d'Armentera, Puigpelat, Querol i la Riera que concretessin quantitats i obres a realitzar i esperava que a mesura que s'anessin rebent donacions es poguessin subvenir la totalitat de l'import de les peticions efectuades.

3.2. LA VISITA DEL DIRECTOR GENERAL D'OBRES PÚBLIQUES

Una de les peticions formulades en l'assemblea convocada per la Diputació Provincial de Tarragona va ser demanar la presència del ministre d'Obres Públiques o en el cas de no ser possible la del director general d'Obres Públiques. Finalment va ser aquest darrer, Juan Antonio Perea, el que va visitar el territori afectat per l'aiguat de Sant Cinto, els dies 4 i 5 de setembre. Mirarem de descriure el seu llarg recorregut durant els dos dies, pensant a més en quina situació es trobaven les vies de comunicació. Arribat amb tren a Reus va dirigir-se a Tarragona, on va visitar el governador civil. A quarts de nou empenia la visita als pobles afectats acompanyat del president de la Diputació Anselm Guasch, el cap d'Obres Públiques de la província Josep Cabestany i de diversos diputats. Primer passaren per Vallmoll i com a tot arreu on anaren foren rebuts per l'alcalde, altres autoritats, propietaris i veïns. De Vallmoll anaren a Valls on foren rebuts també pels diputats del districte Josep Montserrat, Pau Robert i Joaquim Avellà, que s'afegiren a la comitiva. De Valls passaren a Alió, on visitaren el Sindicat Agrícola per seguir cap a Puigpelat, on contemplaren destrosses a les vies del tren.

Diu la crònica periodística que, com que el camí de Vila-rodona estava obstruït, van tornar a Valls, cap a Vallmoll, la Secuita, l'Argilaga, Nulles i Bràfim, on es deturaren per seguir a continuació cap a Vila-rodona, on hi arribaven a les 12. Trobem escrit que:

A las doce echamos pié en Vilarrodona, en las márgenes del río, cuyo puente se llevó la corriente. Este es de los pueblos más perjudicados. Bloques de algunas toneladas del puente, se ven esparcidos por el cauce del Gayá. El Sr. Perea tomó nota de cuanto le expuso el alcalde D. Ramón Busquets, que con el Cura párroco Sr. Montmany, el juez y el Ayuntamiento, se hallaban al frente de todo el vecindario. El Sr. Cabestany y el diputado Sr. Robert ilustraron a los funcionarios técnicos de Fomento. Se descendió al lecho del río, que se hallaba aún bastante crecido, y después de despedirse de todos, la singular caravana se puso otra vez en movimiento. Al pasar el auto del Sr. Perea por entre las filas de la multitud, sonó un nutrido aplauso. Aquí, como en todos los pueblos se sacaron fotografías de los sitios perjudicados, para unirlos al expediente.⁵⁶

Seguiren cap a Santes Creus, on visitaren el monestir i es rentaren de la suor i la pols acumulades durant el viatge, saludaren famílies que hi estiejaven i dinaren en dues cases: la del fabricant Joan Alandí i la del Sr. Benet. A les quatre marxaven cap al Pont d'Armentera i Querol. A Querol veieren les destrosses ocasionades per un torrent, probablement el d'Esblada, que va arrancar arbres i terres. Seguiren la ruta cap a Tarragona passant pel Pla, Barberà, Montblanc, Lilla, Fontscaldes i Valls.

L'endemà van recórrer les poblacions d'Altafulla, la Riera, la Nou, Salomó, Montferri, Vilaridada i el Vendrell fins arribar a un pont del riu Foix que també se'n va emportar l'aiguat.

4. LA RECONSTRUCCIÓ. L'EXEMPLE DEL PONT DE VILA-RODONA

4.1. EL PRIMER PAS I EL PONT PROVISIONAL

Com ens mostren unes imatges fotogràfiques posteriors a l'aiguat, va caldre fer un primer pas provisional damunt del Gaià per accedir a Vila-rodona, una mica per sota on estava situat el pont desaparegut. Va caldre rebaixar el terreny d'ambdues bandes i fer el pas amb tronc i terra com a únics elements constructius. Un pas, com observem visualment, apte fins i tot per a un cotxe de l'època. Possiblement les 1.700 pessetes concedides per la Diputació per a obres d'extrema urgència es van destinar a la materialització d'aquest pas.⁵⁷ El dia 21 d'agost s'informava a la premsa que s'estava construint "un puente de madera" per establir comunicació amb el poble.⁵⁸ Tanmateix el pas era extremadament provisional, no apte per aguantar cap riuada, com va quedar palès el dia 9 d'octubre quan una riuada se'l va endur.

⁵⁶ *Diario de Tarragona*. 6.9.1921.

⁵⁷ *La Veu de Tarragona*. 17.9.1921.

⁵⁸ *Diario de Tarragona*, 21.8.1921.



□ El primer pas després de l'aiguat de Sant Cinto. 1921. Fotografia: Lluís Jané Moragas. Arxiu Municipal de Valls / Lluís Jané Moragas.



□ El pont nou i el pont provisional. Fons família Sandoval.

Una altra imatge fotogràfica que hem de situar entre l'agost de 1925 i l'estiu de 1926, ens permet veure dos ponts: l'actual i el pont provisional que es va construir mentre duraven les obres del nou pont sobre el Gaià. Un pont sostingut per dues pilastres de formigó, conservades encara, damunt de les quals se sostenien probablement bigues de fusta que aguantaven taulons travessers. Tenim poca informació sobre la construcció d'aquest pont provisional. Sabem que l'11 de novembre l'Ajuntament acordava enviar una comissió per tal de saber com estava el projecte de construcció del nou pont i per interessar-se per a la ràpida construcció d'un pont provisional.⁵⁹ Una resolució similiar s'adoptava a primers de desembre de 1921 per tal que l'alcalde i el secretari visitessin el cap provincial d'Obres Públiques i el president de la Diputació per tal d'aconseguir recursos i material per a la construcció d'aquell pont.⁶⁰ Una altra informació de procedència municipal ens permet saber que el març de 1922 el pont provisional devia estar a punt per ser utilitzat. L'Ajuntament acordava adquirir dos-cents quilos de quitrà i raspalls per enquitranar la fusta del pont provisional. També acordava engravar l'entrada i sortida del pont amb prestacions personals per torn de veïns. L'Ajuntament era conscient de les dificultats d'aplicar tal mesura ja que durant els mesos d'agost i setembre es van haver de fer molts torns de treball per aquest sistema. Per això proposava que:

[...] se haga saber por medio de pregón a los vecinos con el fin de que el que acuda voluntariamente quede anotado y se tenga en cuenta para cuando tenga que establecerse el turno riguroso de prestación personal [...].⁶¹

Aquest va ser el pas operatiu que va funcionar fins a la inauguració del pont nou per la festa major de 1925.

4.2. LA CONSTRUCCIÓ D'UN PONT NOU

La riuada de 1921 i la destrucció del pont va comportar uns canvis extraordinaris en la configuració de Vila-rodona posant els fonaments de la futura orientació del creixement urbà. Ho anirem veient. Sense pont, va caldre, com hem vist, articular mesures provisionals per accedir a Vila-rodona des de la carretera que passava per l'altra banda de riu. Tanmateix s'era conscient que era necessària la construcció d'un pont nou que de manera definitiva comunicés les dues ribes de riu amb unes formes adients als temps moderns que trucaven a la porta.

Sabem que el dia 12 de desembre de 1921 el projecte del pont nou havia arribat a Madrid i que el diputat a Corts Francesc de Paula Maristany l'havia recomanat per tal que se'n declarés

⁵⁹ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 11.11.1921.

⁶⁰ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 2.12.1921.

⁶¹ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 12.4.1922.



□ El pont nou en construcció.

la seva urgència.⁶² Entre la documentació de Pau Robert trobem una carta de primers de 1922 de Ramon Morenés, "Conde de Asalto" en la qual escrivia al diputat provincial vila-rodoní:

[...] me apresuro a escribir al Ministro y director general para que interesen al Consejo de Obras Publicas, la pronta aprobación de los puentes en esa y Riera.⁶³

Tenim altres notícies localitzades un any després de l'aiguat. El dia 20 d'agost l'Ajuntament era coneixedor que des de Madrid s'havia retornat a la "Jefatura de Obras Públicas" provincial el pressupost de construcció del pont nou de Vila-rodon per ser reformat —suposem que retallat—,⁶⁴ perquè una vegada fetes les modificacions es pogués sotmetre a l'aprovació del Ministeri.⁶⁵ El dia 26 d'agost la premsa tarragonina esmentava que s'havien concedit per la Direcció General d'Obres Públiques 40.000 pessetes per a reparació dels

⁶² Cartes de Josep Marcet a Pau Robert dels dies 15 i 18 de desembre de 1921. En la segona manifestava que: "El proyecto del puente sobre el Gayá en esa, ya obra en el Consejo de Obras Públicas, y a primeros de enero se designará Ponente. El Secretario general de aquel Centro, que es amigo mío, me ha prometido recomendará al que se designe, el pronto y favorable informe". Josep Marcet era germà de Benet Marcet, amb qui treballava a Madrid. Documentació de Pau Robert.

⁶³ Carta del Conde del Asalto a Pau Robert. 17.1.1922. Documentació de Pau Robert.

⁶⁴ Recordo que Josep Lloret (el Costurero) ens havia explicat que en principi el rebaix de terres realitzat al que coneixem a Vila-rodon per "la baixada del pont" no s'havia d'haver efectuat. El pont havia d'anar a nivell de les hortes. Deia que es va fer per manca de pressupost, i s'hagué de rebaixar l'alçada del pont.

⁶⁵ Actes municipals de Vila-rodon. Sessió del 20.8.1922.



□ Imatge de la construcció del pont nou.

ponts que s'emportà l'aiguat.⁶⁶ A primers de gener de 1923 sembla que el projecte encara estava entretingut a Tarragona. A primers de març l'ajuntament s'assabentava que el director general d'Obres Públiques, Josep Nicolau,⁶⁷ havia reclamat l'expedient entretingut a Tarragona, fet pel qual el consistori es mostrava agraït. L'Ajuntament acordava convidar Josep Nicolau a visitar Vila-rodona per "testimoniarle con un acto esplendoroso de homenaje el alto agradecimiento de que es merecedor por su desinteresada gestión en bien de nuestra querida y perjudicada localidad".⁶⁸ Finalment la subhasta de les obres de construcció del pont sortí al butlletí oficial convocada pel dia 26 de març de 1923.⁶⁹ El preu de sortida era de 240.495,56 pessetes. La subhasta va ser adjudicada finalment a Guillermo Basso de Barcelona per 222.458,40 pessetes.⁷⁰

⁶⁶ *La Veu de Tarragona*. 26.8.1922.

⁶⁷ Josep Nicolau i Sabater. Enginyer i polític català nascut a Tortosa. Diputat a Corts per Tarragona de 1910 fins al 1923.

⁶⁸ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió de l'1.3.1923.

⁶⁹ Josep Marcet ho comunicava per carta a Pau Robert el dia 2.3.1923.

⁷⁰ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió de l'1.4.1923. Entre la documentació de Pau Robert hi ha una carta de l'empresa "Construciones y pavimentos" en la qual es diu que han fet un estudi del pressupost de la construcció del pont i que el veuen "impossible d'aconsellar". Opinen que la subhasta "quedarà deserta perquè no hi ha la vida per cap contratista".



□ Visita del director general d'Obres Públiques. 4 de setembre de 1921. *La Hormiga de Oro*.

4.3. LA VISITA DE JOSEP NICOLAU. LES ELECCIONS A CORTS DE 1923

La visita que l'Ajuntament va demanar a Josep Nicolau es va produir el dia 26 d'abril de 1923, no en una data qualsevol sinó precisament tres dies abans de les eleccions a Corts. La visita no era pas gratuïta i responia a un interès electoral. Pel districte Valls-Montblanc es presentaven dues candidatures: la del vallenc Albert Dasca i la del vila-rodoní Pau Robert. El primer era la quarta vegada que es presentava a diputat i entremig havia estat senador durant dues legislatures (1918-1919 i 1921-1922). Ho feia pel partit liberal. La de Pau Robert era una candidatura exclusivament republicana, sense cap altre suport, ni coalició amb els nacionalistes com la que s'havia concretat en les eleccions provincials de 1921. En aquest cas des de la Lliga s'havia donat llibertat de vot o recomanat l'abstenció.

El mateix dia 26 d'abril a la tarda el governador civil havia telefonat a l'alcalde Estanislau Villaró comunicant-li que a les nou del vespre es plantaria a Vila-rodonà el director general d'Obres Públiques del govern de l'Estat, Josep Nicolau. L'Ajuntament, en sessió extraordinària, acordà convocar totes les autoritats locals, fer un pregó convidant els veïns a fer acte de presència a la plaça per rebre'l i, per últim, fer la seva presentació a la sala capitular de l'ajuntament "para rendirle homenaje de simpatia y agradecimiento en justa reciprocidad a



TARRAGONA.—EL DIRECTOR GENERAL DE OBRAS PÚBLICAS, AUTORIDADES Y PERSONAL TÉCNICO, APRECIANDO LOS DAÑOS CAUSADOS POR LAS TORMENTAS EN EL MONASTERIO DE SANTAS CREUS. (FOTS. VALLVÉ)

□ La comitiva de la visita del director general d'Obres Públiques a Santes Creus. *La Hormiga de Oro*.

sus desvelos y servicios prestados con el mayor interés en bien de esta localidad".⁷¹ La seva presència no responia únicament a les raons de la construcció del pont sinó que Nicolau venia acompanyat pel contrincant de Pau Robert, l'Albert Dasca. Josep Nicolau es presentava per la circumscripció de Tarragona per les mateixes sigles que l'Albert Dasca. Era evidentment una utilització descarada de les responsabilitats en l'exercici d'un càrrec públic amb finalitats clarament electorals.⁷² I a Vila-rodonà, davant de la necessitat imperiosa del pont, s'hi van posar bé, molt bé, tot i que en teoria a l'Ajuntament dominaven les majories republicanes, alcalde inclòs, coreligionaris —com es deia aleshores— del candidat republicà i vila-rodoní Pau Robert. Podríem gairebé afirmar que els resultats electorals gairebé responien al concepte de vendre's el vot. Tenim dos retalls de premsa que poden ajudar-nos a entendre la subtileza del procés. Un de la *Crónica de Valls*, setmanari que donava suport a la candidatura de Dasca en el qual es manifestava: "El ejemplo nos lo dio el pueblo de Vilarrodona. Acudió al señor

⁷¹ Actes municipals de Vila-rodonà. Sessió del 26.4.1923.

⁷² Així ho presentava el setmanari carlí de Valls *Juventut* del 28.4.1923: "El dijous al vespre estigué en aquesta ciutat el Director general d'Obres Públiques Sr. Nicolau de pas per Vila-rodonà on anà a fer campanya electoral a favor del Sr. Dasca, aprofitant lo de la construcció del nou pont".

Nicolau en demanda de un puente, y esta obra ha sido ya subastada".⁷³ L'altra el trobem al també setmanari vallenc *Pàtria*, adscrit a les files ideològiques de la Lliga:

Estava previst el resultat d'aquestes eleccions. El Sr. Dasca ha "guanyat". Tots sabem com i de quina manera.⁷⁴ Val a dir també que el candidat republicà ha fet una migrada votació. No'ns interessa comentar el resultat material de l'elecció. Després de realitzada, tenim la seguretat que a hores d'ara els capdills del republicanisme deuen estar plenament convençuts que en nostre districte no es pot donar la batalla als candidats ministerials sense la col·laboració activa i eficaç dels nacionalistes.⁷⁵

Evidentment el vila-rodoní Pau Robert va perdre les eleccions a Corts pel districte Valls-Montblanc per on es presentava. Els resultat foren 4.073 vots per Dasca i 1.825 per Pau Robert. Aquest guanyà només a Barberà de la Conca, a Blancafort i a la Masó. A Valls féu un bon resultat, 608 vots seus per 764 de Dasca. Però el que li degué doldre més profundament devien ser els resultats obtinguts al seu poble de Vila-rodon, del qual n'havia estat alcalde, president de la Societat Agrícola i de la secció del celler del Sindicat Agrícola, havent estat l'impulsor del magnífic celler de Cèsar Martinell. Pau Robert va perdre per 107 vots a 284. Per a pensar-hi. Pau Robert va denunciar la "coacción ejercida a su juicio" per la presència, el dijous abans de les eleccions, del director general de Obres Públiques, Josep Nicolau.

4.4. CAP A LA CONSTRUCCIÓ DEL PONT

Cap al juliol de 1923 es parlà a diverses sessions de l'Ajuntament d'un replantejament del projecte, sense poder-ne esbrinar a través de les actes municipals de quina mena de modificacions es tractava. Tot i amb això a finals de juliol tot semblava a punt perquè s'iniciessin les obres. Tanmateix l'inici es féu esperar encara més de mig any i entremig sorgiren alguns problemes dels quals en tenim alguna escadussera informació extreta bàsicament de les actes municipals. A mig agost apareixien algunes discrepàncies al consistori davant d'unes demandes de la casa constructora. S'aprovava mirar d'atendre les peticions per facilitar la construcció, però al mateix temps s'acordava convocar una reunió veïnal amb la finalitat que l'acceptació de les demandes fos responsabilitat del poble i no de l'Ajuntament. El regidor Pelegrí Galofré es va mostrar disconforme amb les peticions de la casa constructora, ja que, segons ell, aquesta no complia els compromisos fets per la gerència de l'empresa. Se'n deslligava completament i afirmava que no contribuiria a la subscripció que s'obria entre els veïns per a la construcció del pont.⁷⁶ La subscripció per altra banda no va donar els resultats esperats. I entre una cosa i una altra acordaven telefonar a la casa constructora per concertar visita i poder solucionar

⁷³ *La Crónica de Valls*. 28.4.1923.

⁷⁴ La meua àvia materna Concepció Robusté Nadal, que era de Valls, utilitzava sovint l'expressió "paga Dasca", que alguna cosa devia tenir a veure amb els procediments electorals del diputat vallenc.

⁷⁵ *Pàtria*. 3.5.1923.

⁷⁶ Actes municipals de Vila-rodon. Sessió del 14.8.1923.

les peticions que havia fet.⁷⁷ Sembla que les peticions eren econòmiques, al marge probablement de les xifres pressupostades. El regidor Pelegrí Busquets era contrari a donar diners a l'empresa, i el regidor Anton Oliva afirmava que:

[...] no debía esperar-se el tiempo reglamentario puesto que podía ser muy fácil que la casa constructora no construyera por causa de que el precio de remate era bajo y podía darse el caso que ante una pérdida de tiempo y dinero corría el peligro de quedar la población sin puente.⁷⁸

A primers de desembre l'Ajuntament començava a tenir bones impressions davant de l'esperat inici de les obres. Finalment sabem que les obres es van iniciar a meitats de febrer de 1924.⁷⁹ No disposem d'informació documental relativa al desenvolupament de les obres des d'una perspectiva constructiva del pont. Caldria fer una cerca més aprofundida. Ens valdrem només de la informació que generen les actes municipals —les quals normalment parlen més d'acords adoptats que de realitats passades— i de la premsa val·lenca i tarragonina, per arribar a la inauguració del pont i de la nova entrada del poble. Cal suposar que en el tema del pont



□ Carrer d'entrada a Vila-rodona obert amb la construcció del pont. Postal J. Solé. 1925.

⁷⁷ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 21.8.1923.

⁷⁸ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 28.8.1923.

⁷⁹ *Diario de Tarragona*. 17.2.1924.



□ La construcció del pont nou amb les bastides. Al fons el pont provisional.

l'Ajuntament hi tenia poc a veure, i en canvi era més de la seva incumbència articular l'accés directe del pont fins a la Plaça dels Arbres, aleshores coneguda com a plaça de la Llibertat.⁸⁰ La plaça quedava pràcticament tancada per la part sud, per on havia d'arribar la carretera d'entrada. Concretament hi havia l'edifici del col·legi de Sant Miquel, enganxat on actualment hi té el taller de ferrer el Josep M. Gotarra.

El 3 d'abril de 1924 l'Ajuntament acordava fer una reunió veïnal per proposar una consignació, un repartiment, destinat a l'expropiació de terrenys i edificis per on havia de passar la carretera d'entrada, des del pont fins a la plaça. Amb la reunió es volien evitar les crítiques i les murmuracions que pogués reportar el repartiment entre els veïns.⁸¹ De fet el projecte de la construcció del pont no contemplava l'arribada del nou ramal d'entrada fins a la plaça. El deixava a uns 150 metres, on devia trobar pas tancat. L'accés al poble, d'haver-ho deixat segons el projecte s'hauria hagut de fer pel carrer Jacint Verdaguer, i pel carrer de les Hortes. Vista la incongruència, l'Ajuntament va demanar a l'Estat la prolongació de la carretera d'entrada fins a la plaça.⁸²

⁸⁰ Recordem que fou urbanitzada entre 1868 i 1873 a partir dels terrenys de l'antic fossar i de l'hort del rector contigus a l'església.

⁸¹ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 3.4.1924.

⁸² Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 4.9.1924.

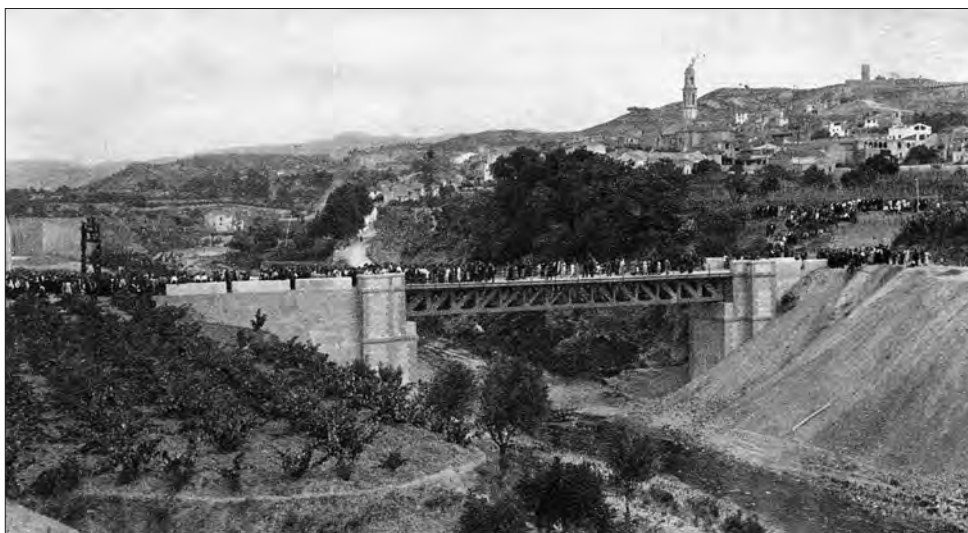


□ Bastides del pont nou.



□ Imatge de la construcció del pont nou.

A la tardor de 1924 el governador civil va efectuar una visita que va tenir el cost de 73 pessetes del berenar amb el que foren obsequiats.⁸³ És en aquest període quan es devien iniciar les obres de l'entrada. Es demanava la compareixença a l'Ajuntament d'alguns propietaris afectats, Jaume Esbert i Nicolás Muñoz.⁸⁴ Aquest darrer era el propietari de l'edifici del col·legi de Sant Miquel.⁸⁵ També afectava terrenys del Sindicat Agrícola i Caixa Rural (el del Molí).⁸⁶ Un altre problema que es va presentar va ser el suposat fort pendent que segons rumors que corrien tindria la pujada del pont que havia de perjudicar el "tránsito de caballerías y rodado".⁸⁷ L'Ajuntament acordava esbrinar si es tractava d'un error i es podia esmenar. Tot ens fa pensar que l'Ajuntament va encarregar a la mateixa empresa constructora del pont les obres de la part ampliada de la carretera, l'accés a la Plaça. Aquestes obres van consistir en:



□ El pont nou el dia de la inauguració. 10 d'agost de 1925.

⁸³ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 6.11.1924.

⁸⁴ Actes municipals de Vila-rodona. Sessions del 13 i del 20.11.1924.

⁸⁵ Cal dir que durant l'alcaldia de Pau Robert (1913) es va intentar obrir un carrer des de la plaça fins al col·legi de les monges carmelites, però es va topar amb la forta oposició d'alguns dels propietaris, homes de dretes, que van manifestar que l'objectiu de l'Ajuntament era no deixar instal·lar una escola catòlica. Davant de la forta oposició l'Ajuntament va fer marxa enrere. Paradoxalment va ser un ajuntament de dretes, el de la dictadura de Primo de Rivera, el que, amb les noves circumstàncies, va haver d'obrir el carrer fins a la Plaça, havent de fer demuir l'escola de Sant Miquel. Ho vaig tractar a: "Les escoles de la Societat i de Sant Miquel: les contraposicions ideològiques de la Societat Vila-rodonina. 1906-1914". *Caliu. Revista de Vila-rodona*, núm. 42. Vila-rodona, 1999.

⁸⁶ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 15.1.1925.

⁸⁷ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 17.11.1924.



□ Inauguració del nou carrer d'entrada que va dur el nom d'Enginyer Nicolau. 1925.

- a) Esfonde de la planta baja del Colegio de S. Miguel hasta el nivel de la carretera.
- b) Cuneta revestida de cemento desde el hoy abrevadero hasta el primer paso de agua contiguo al Sindicato.
- c) Desmante y extracción de tierras del margen de la plaza de la Libertad hasta situarlo a la línea de la carretera y
- d) Construcción del margen de dicha plaza.⁸⁸

Cap a finals de juny s'efectuaven les proves oficials de resistència. El pont devia estar llest per a la seva utilització. El Tribunal Supremo de Hacienda havia designat el cap de la comandància d'enginyers de Tarragona Carlos López Ochoa per fer la recepció de les obres del pont i del nou ramal d'entrada.⁸⁹

Finalment arribà el dia de la inauguració per la qual l'Ajuntament acordava costejar en "cantidad prudencial" l'orquestra que havia d'acompanyar l'Ajuntament al pont per rebre les autoritats foranes i celebrar un banquet oficial a la casa de la vila en honor a les autoritats locals, provincials i de la Jefatura de Obras Públicas.⁹⁰ Tot fa indicar que el desenvolupament de l'acte d'inauguració fou satisfactori, almenys així ho considerava l'Ajuntament. A part de la inauguració del pont també es va fer l'estrena de la carretera o carrer d'entrada fins a la plaça.

⁸⁸ Documents de Pau Robert. Còpia d'una carta de l'alcalde a l'empresa E. Remy & Cia de Barcelona. 20.11.1925.

⁸⁹ *Diario de Tarragona*. 28.6.1925.

⁹⁰ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 6.8.1925.

Li donarem el nom d'"Ingeniero Nicolau",⁹¹ en reconeixement al director general d'Obres Públiques Josep Nicolau, el qual ho va agrair en carta dirigida a l'Ajuntament.⁹²

Com dèiem al començament del capítol l'aiguat de Sant Cinto va comportar la desgràcia de la destrucció del pont. Però la desgràcia a la llarga va ser un benefici per a la població, amb la construcció d'un pont nou i d'un accés ampli. I a la llarga ha anat definint el creixement de l'estructura urbana, tímidament fins a la guerra i més intensament des dels anys 60 del segle xx.

El procés encaminat a la construcció del pont nou, també ens serveix per exemplificar que res a la vida és innocu, imparcial, exempt de crítica. Que les coses, per més que representin millores per la societat, a voltes presenten dubtes en les formes, en les actituds adoptades en la seva consecució, en les maneres de fer, en les formes d'exercir la gestió del poder. Com dèiem, per pensar-hi.



□ Inauguració el pont nou. Agost 1925.

⁹¹ Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 20.8.1925.

⁹² Actes municipals de Vila-rodona. Sessió del 17.9.1925.

5. L'EPÍLEG. LES RIUADES DE 1926

Als mesos de juliol i agost de 1926 es varen produir dues tempestes fortes. Tenim dades de Valls on, si durant tot el mes de juliol hi van caure 126 litres, 122 ho van fer en dues hores el dia 6. El mes d'agost caigueren 164 litres dels quals 136 es concentraren en el darrer dia del mes. En totes dues ocasions a Valls hi va ploure més que el dia de l'aiguat de Sant Cinto. No sabem si les proporcions van ser iguals a la zona del Gaià. Miquel Trenchs tanmateix deia que com que l'aiguat de Sant Cinto havia fet neteja dels torrents, els estralls no foren tan importants.⁹³ Tot sembla indicar però que Déu n'hi do de la importància de tots dos. Del primer —el del 6 de juliol— sabem que es va endur el pont provisional de fusta de Vila-rodona, el que es va construir a posteriori de l'aiguat de Sant Cinto com a pas previ del pont definitiu. Van quedar només les dues pilastres de formigó que encara existeixen.⁹⁴ Del mes d'agost trobem documentades dues riuaes considerables. La primera data de mitjans d'agost i possiblement l'hem de centrar més a la part baixa. La segona és del dia 31. La *Crònica de Valls* esmentava que s'havien assolit nivells més alts que en els aiguats de Santa Tecla i de Sant Cinto. Potser per tenir més nets el llit del riu o per haver caigut en més hores, el cert és que d'aquest aiguat n'hem trobat molt poca informació, al mateix temps que no ha passat a la memòria col·lectiva. Tanmateix n'han quedat unes impressionants fotografies del pas de l'aigua pel Pont d'Armentera.⁹⁵ Probablement aquest seguit de pluges fortes dels mesos de juliol i agost ens donen a entendre la mala collita del raïm reflectida en la baixa producció de quilos entrats al Sindicat Agrícola de Vila-rodona.

⁹³ TRENCHS I MESTRE, Miquel (1984). "Notes sobre la climatologia val·lenca". *Quaderns de Vilaniu*, núm. 6. Valls: Institut d'Estudis Vallencs.

⁹⁴ *Acció Comarcal*. Valls, 10.7.1926.

⁹⁵ Les trobem reproduïdes a: BOADA I VIVÓ, Maria dels Àngels (2007). *El Pont en imatges. 1900-1964*. Santa Coloma de Gramanet: RT Design.